

John Anthony Berry osvětluje Congarovu vizi víry

Zuzana Svobodová

Svobodová, Z.: John Anthony Berry Elucidates Congar's Vision of Faith. *Studia Aloisiana 2*, 2020.

The purpose of this paper is to analyse John Anthony Berry's publication called *Yves Congar's Vision of Faith*, and to highlight its main contributions in the field. Since Yves Congar was among those who were called to prepare the Second Vatican Council, his writings, too, belong to the sources through which one can discover the origins, purpose, as well as the immediate and long-term effects of the Council's teaching. So far, no specific work dedicated to Congar's concept of faith has been published, although Congar himself, being a teacher, was directly concerned with revelation and faith. If faith is the core and the heart of Christian life, then the publication by Berry can also shed light on the core of Congar's theology and become an inspiration for the study and reflection on the ideas of both Y. Congar and those of the documents of the Second Vatican Council.

Keywords: Yves Congar, faith, church, theology, culture, salvation, Christianity, spirituality

Následující text je kritickou analýzou publikace Johna Anthony Berryho *Yves Congar's Vision of Faith*.¹ Podnětem k zabývání se touto knihou jsou následující otázky autorky této studie: Co znamená být věřícím člověkem? Co je naléhavým úkolem dnešních křesťanů? Jakým výzvám čelí dnes církev, co je znamením doby pro Kristovu Církev? K čemu vede závazek křtu? Jaké požadavky světa doléhají dnes na křesťany? Je to těžké, opovážlivé, nebo snad marné, když se hledají nové formy, nový styl pro posvátné skutečnosti? Skrze dílo J. A. Berryho jsou hledány některé odpovědi na tyto otázky také u jednoho z duchovních otců Druhého vatikánského koncilu, kterým byl dominikán Yves Congar, jenž podle svých slov zasáhl do více než poloviny ze šestnácti koncil-

¹ BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*. Roma: Pontificia Universitate Gregoriana, 2019.

ních dokumentů.² V jakém prostředí se rodily názory tohoto muže, s jakými obtížemi se potýkal, jaké myšlenkové školy a jací učitelé jej inspirovali, vůči kterým pozicím se vyhraňoval, která témata zdvihl a svým myšlením vybrousil i nabídl světu? Těmito otázkami se již někteří zabývali a není to nijak překvapivé, nahlédneme-li jen zběžně do pestré Congarovy biografie. Životní osudy tohoto francouzského dominikána již na první pohled prozrazují, že jeho pout na tomto světě byla dobrodružná. Do češtiny je z rozsáhlé Congarovy literární tvorby přeloženo pouze několik spíše kratších textů.³ Účelem následujícího textu není analyzovat celkové pojetí teologie přímo v Congarových spisech, ale nahlédnout na výše zmíněné otázky a hledat na ně odpovědi skrze kritický rozbor práce věnované Congarovi pojetí víry, jejímž autorem je maltský teolog, děkan tamní teologické fakulty, John Anthony Berry.

Berryho ponoření do myšlenkového světa Y. Congara a hledání odpovědi na otázku po smyslu a podobě křesťanské víry v současném světě vydalo totiž na konci roku 2019 svůj plod – nikoli první a je zřejmé, že nikoli poslední. Kdo totiž vstoupí do tohoto prostředí, kde neběží pouze o intelektuální cvičení, ale o žít v plnosti smyslu, pravdy a lásky, ten není vyzván pouze k intelektuální práci, ale také k činům. John Anthony Berry přistoupil k práci s vědomím odpovědnosti nároku logu, bytostným dlouhodobým⁴ promyšlením, rozho-

-
- 2 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 67. Na přebalu knihy je uvedeno: Během koncilu Congar přispěl do nejméně osmi dokumentů. Srov. van VLIET, C. T. M.: Ekleziolog Yves Congar a Druhé vatikánium. In: *Teologické texty*, 9, 1998, 6, s. 208.
 - 3 CONGAR, Y.: *Za církev sloužící a chudou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. Congar napsal předmluvu ke knize Luise Evelyho, která byla přeložena do češtiny: EVELY, L.: *Ty sám jsi ten člověk*. [Přeloženo ze 7. vyd. z roku 1967, ostatní údaje o knize v databázi Národní knihovny chybí, srov. EVELY, L.: *That Man is You*. Westminster. Maryland, 1964]. Další v češtině dostupné texty: CONGAR, Y. M. J.: *Črty o tajemství církve*. [74 s. – strojopisné listy v knihovním fondu Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy], 1975. CONGAR, Y.: Dialog s nevěřícími. In: *Salve*, 1, 1991, 2, s. 9 – 10. CONGAR, Y.: Ztroskotání z hlediska křesťanství. *Salve*, 5, 1995, 3, s. 19 – 26. CONGAR, Y.: Tituly, používané pro papeže. In: *Getsemany*, 7, 1997, 4 (72), s. 78 – 83. CONGAR, Y.: Rád se otvírat každé pravdě: dopis Tomáše Akvinského Karlu Rahnerovi. In: WELTE, B., RAHNER, K.: *Novou odvahu k ctinosti*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 81 – 87. CONGAR, Y.: Kristologické a pneumatologické implikace eklesiologie II. Vatikánského koncilu. In: *Salve*, 8, 1998, 3, s. 2 – 11. CONGAR, Y.: Dějiny církve jako „Locus theologicus“. In: *Teologický sborník*, 5, 2000, 3, s. 61 – 68. MÄRZ, B., CONGAR, Y.: Doufám v nebe. In: *Teologický sborník*, 6, 2000, 3, s. 51 – 59. Dominik Duka roku 1995 představil v časopise *Teologické texty* Congara jako jednoho z předchůdců Druháho vatikánského koncilu, kde zmiňuje také Congarovu přítomnost na konferenci „Dialog mezi křesťanstvím a marxismem“ v západočeských Mariánských Lázních roku 1967: Srov. DUKA, D.: Dva předchůdci koncilu: Marie-Dominique Chenu a Yves Congar. In: *Teologické texty*, 6, 1995, 5, s. 180. Srov. DOLISTA, J.: Život a dílo Yvese Congara. In: *Teologický sborník*, 4, 1998, 1, s. 84 – 88. Srov. DUKA, D.: Y. Congar OP, papežský poradce na II. vatikánském koncilu, spoluzakladatel Nové teologie. In: *Salve*, 10, 2000, 1, s. 23 – 29. CONGAR, Y.: Liturgie jako svědek posvátné tradice. In: *Salve*, 17, 2007, 4, s. 87 – 92. CONGAR, Y.: Mateřství v Bohu a ženskost Duchu Svatého. In: *Salve*, 19, 2009, 1, s. 21 – 32. Zatím nejrozsáhlejší uvedení do Congarovy ekleziologie vyšlo v češtině díky překladu článku van Vlieta, který pro *Teologické texty* poskytl Miroslav Kratochvíl: srov. van VLIET, C. T. M.: Ekleziolog Yves Congar a Druhé vatikánium. In: *Teologické texty*, 9, 1998, 6, s. 207 – 210. Ze slovenských publikací k tématu se mi podařilo dohledat pouze sborník: MORAVČÍK, K. (ed.): *Nová teológia: Zborník prednášok zo sympózia „Európski myslitelia“*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2000. ISBN 978-80-7165-264-9.
 - 4 Berry, J., A.: – se tématem zabývá již řadu let, o Congarovi vydal článek již v roce 2008 – v době, kdy byl postgraduálním studentem na pontifická Gregorian University v Římě, kterou absolvoval v roce 2013, srov. BERRY, J. A.: Ecumenical Formation: Yves Congar s Personal Testimony. In: *Melita Theologica*,

vorem, rozmluvou či rozpravou, což vše lze vidět jako české výrazy pro řecké „dialogos“. Konkrétní odpovědnost nároku smyslu, podstatě, živým počátkům, je zároveň svědectvím o vykročení za dosavadní strukturu myšlení, názorů, postojů, tedy toho, co je skutečnou „metanoiou“, proměnou. Ostatně Berry se výslovně tématem proměny zabýval ve svém prvním článku pro časopis *Melita Theologica*.⁵

Když se stal John A. Berry děkanem teologické fakulty, vyjádřil v rozhovoru pro noviny *The Sunday Times of Malta* vydané 31. března 2018 jasnou vizi pro práci teologické fakulty i pro práci církve. Kromě toho, že zde hovoří velmi podobně jako Yves Congar o víře jakožto životním způsobu, životním stylu, o nutnosti víru zkoumat, prohlubovat, integrovat do celého života a uskutečňovat ji v praxi, hovoří také o potřebě přepracování náboženské formace, neboť nestačí pouze výuka náboženství na školách, která se soustředí na vzdělávání, totiž na kognitivní, poznávací složku osobnosti, na rozvoj myšlení člověka. Živnou půdou pro skutečnou náboženskou výchovu je totiž, připomněl Berry, živé společenství víry, pulzující křesťanské komunity, které žijí a pomáhají přijmout, to jest skutečně vtělit evangelium a z něj vyplývající jednání. Cestu k takové proměně naznačil Berry ve třech krocích: Nejprve je zapotřebí motivovat k pochopení toho, k čemu může být osobní přátelství s Kristem – a zde s odkazem na papeže Františka hovoří Berry o projevování křesťanské víry radostí, která je prožívána a nesena či rozšiřována dál. Za druhé vidí přínos pro náboženskou formaci, jestliže bude prohloubena či přepracována tak, aby mladé lidi směřovala více k angažování pro sociální spravedlnost, vedla přímo k péči o nemocné, chudé, o životní prostředí. A za třetí navrhuje spojit formaci víry s liturgií. Církev má vycházet na periferie, nabízet otevřené diskuze, kam nevstupujeme s hotovými odpověďmi, ale s otevřeností pro jinakost, různost, například v oblasti zvyků či životního stylu. Otevřenost k dialogu s různými kulturami či náboženstvími projevuje John Berry kromě vědecké a akademické práce i tím, že působí v několika radách mezinárodních společenství věnujícím se mezikulturnímu, mezináboženskému a ekumenickému dialogu.⁶

Struktura Berryho publikace o Congarově pojetí víry je jasná: V první části se zaměřuje na Congarovu „zkušenost“ víry v kontextu jeho života a jeho textů, ve druhé části analyzuje Congarovu teologickou reflexi víry, přičemž

59, 2008, 1, s. 3 – 19. Srov. též BERRY, J. A.: Yves Congar. Ecumenism and the Changing Face of Roman Catholicism. In: HOFFMANN, C., TUDER, F., ZELTNER PAVLOVIĆ, I. (eds.): *Ökumenische Begegnungen / Ecumenical Encounters* (Beihefte zur *Ökumenischen Rundschau* 100). Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2015, s. 158 – 169.

5 Srov. BERRY, J. A.: Man's capacity for self-transcendence: On ‚conversion‘ in Bernard Lonergan's Method in Theology. In: *Melita Theologica*, 58, 2007, 1, s. 23 – 42.

6 Jde například o Evropskou společnost pro katolickou teologii (European Society for Catholic Theology), o Evropskou společnost pro ekumenický výzkum (European Society for Ecumenical Research, Societas Oecumenica). Srov. též BERRY, J. A.: Retrieving the Mystical Dimension in Ecumenism. In: *Roczniki teologiczne*, LXIV, 2017, 7, s. 137–156, dostupné na: DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2017.64.7-9> [cit. 20. 1. 2020]. Srov. BERRY, J. A.: Communion and Co-responsibility in the Church. In: *50th International Eucharistic Congress 2012. Proceedings of the International Symposium of Theology: The Ecclesiology of Communion Fifty Years after the Opening of Vatican II*. Dublin: Veritas, 2013, s. 811 – 820.

první části, která je tvořena jednou kapitolou, předchází úvod, v němž je jasně vyjádřen cíl práce, meze a metody výzkumu, prameny a vysvětlena struktura díla, druhou část tvoří čtyři logicky na sebe navazující kapitoly a v závěru celé publikace jsou shrnuty přínosy a znovu dány konkrétní odpovědi na otázky, které si publikace klade.

Nejprve Berry zdůvodnil potřebu zaměřit se na pojetí víry u Y. Congara, neboť – jak je přesvědčen – dosud se tomuto tématu věnovala nedostatečná pozornost. Existují sice rozsáhlé práce, které se věnují Congarově ekumenismu, ekleziologii, pneumatologii, církevní reformě, otázce laiků, přitom Congarovo studium zjevení a víry, kterému se Congar sám věnoval jako fundamentální teolog ve své akademické profesi, nebylo zatím dostatečně osvětleno. Naprosto přirozeně, stejně tak jako v Congarově životě, je v knize nejprve představena Congarova osobní zkušenost víry v zrcadle jeho života, kultury, v níž žil, a jeho textů. Postupuje se přitom od Congarovo textů o zkušenosti víry v rodině ke zkušenosti s realitou nevěřících a sekulárního světa, od víry jako poznání Boha k víře otevřené dialogu kultur.

Yves Congar se narodil 13. dubna 1904 ve městě Sedan ležícím na březích řeky Mázy, v blízkosti belgických hranic, ve francouzském departementu Ardensku, v rodině, která pocházela z keltské oblasti v Bretani, přičemž Congar se ke svým kořenům vždy hlásil.⁷ O nejranějších zkušenostech víry se zmiňuje Congar ve svých osobních denících a také v některých publikovaných textech; vzpomínal například své naslouchání kázáním kněze Tonnela nebo spoluúčinkování v schole vedené Danielem Lallementem (1892 – 1977), který měl rozhodující vliv na mladého muže. Matka Lucie předčítala svým čtyřem dětem doma evangelium, Yves byl nejmladší. Congar sám hovořil o své matce jako o ženě mystického života. Yves a jeho jediná sestra, Marie-Louisa, vstoupili později do církevního řádu – jeho sestra do benediktinského, on do dominikánského. Congar vzpomíná na svou víru v Boha od nejranějšího dětství, a to nikoli jako na víru v ideu Boha, ale na víru jako vztah k Tomu, kdo je přítomný, osobně blízký jeho srdci, na víru v Boha Otce, který jako biblický Bůh přichází blízko svému lidu. Jeho víra v živého Boha byla od dětství vírou v biblického Boha stvořitele a vykupitele, jehož lze oslovovat „můj Bože“, a to nikoli jako oddělené individuum, ale jako člen Božího lidu; každý člověk je zvláštním způsobem součástí Božího lidu, s nímž má Bůh plán. Církev je Congarovi především Božím lidem a živým tělem.⁸ Dříve než vnímal povolání ke kněžství, chtěl se stát Yves Congar lékařem. Velmi brzy se díky zkušenosti v Sedanu okupovaném Německem setkává s protestantismem a chápe, že víra vyznávaná je vírou, která se projevuje, která vyžaduje otevřenost srdce. Congarova víra byla vírou kultivovanou v rodině, v jeho domově a v okolí. Nejprve studoval v malém semináři v Reims, poté, od roku 1921 na semináři při *Institut catholique* v Paříži, kde patřil mezi jeho učitele například Jacques Maritain nebo Reginald Garrigou-Lagrange. Po dokončení těchto studií a po splnění povinné roční vojenské služby, vstoupil

7 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 23.

8 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 27.

k dominikánům, řeholní sliby složil 7. prosince roku 1925, v letech 1926 – 1931 pokračuje ve studiu na Le Saulchoir (název pochází z latinského *salicetum*),⁹ vysvěcen na kněze byl 25. července 1930. Congar vzpomíná, jak v přípravě na přijetí kněžského svěcení četl Janovo evangelium s komentářem Lagrangeho a Tomáše Akvinského a při meditaci nad 17. kapitolou jasně pocítil povolání pracovat pro jednotu všech, kdo věří v Ježíše Krista.¹⁰ Dnes je historicko-kritická metoda exegeze Písma běžná, ale tehdy byl přístup dominikána Marie-Josepha Lagrangeho (1855–1938), zakladatele *École Biblique* v Jeruzalémě, novinkou. Po doktorátu začal Congar přednášet na dominikánském semináři v Le Saulchoir, jako člen fakulty v letech 1931 – 1939 a 1945 – 1954 (za 2. světové války byl Congar zatčen a odvezen do koncentračního tábora Colditz). V Le Saulchoir usiloval překonat některá omezení tehdejšího novoscholastického přístupu rozvojem nového přístupu k teologickému úkolu jako reflexi víry. V kontrastu ke „staré teologii“ chce „Nová teologie“ působit aktivně. (K hnutí *Nouvelle théologie* patřili Henri Bouillard, Marie-Dominique Chenu, Yves Congar, Jean Daniélou, Henri de Lubac, v určitém směru také Pierre Teilhard de Chardin, rovněž Hans Urs von Balthasar měl k tomuto hnutí blízko. V souvislosti s tímto hnutím se jmenují také Karl Rahner, Hans Küng, Edward Schillebeeckx, Louis Bouyer, Jean Mouroux, Pierre Ganne, Joseph Ratzinger, pozdější papež Benedikt XVI.) Tomáš Akvinský byl Congarovi vždy myslitelem, který jej ovlivnil nejvíc.¹¹ Druhým nejvýznamnějším myslitelem v porozumění víře byl Congarovi jeden z jeho učitelů, Marie Dominique Chenu (1895 – 1990).¹² Chenu byl od roku 1920 profesorem dějin dogmatu na Le Saulchoir, kde od roku 1932 do roku 1942 působil jako regent a měl podíl na přesunu školy Le Saulchoir roku 1937 z Belgie do Étouilles, blízko Paříže. Zejména dva základní prvky v pojetí víry Congara inspirovaly u jeho učitele, M. D. Chenuho: totiž nadpřirozená skutečnost víry a to, že se víra rozvíjí v teologickou reflexi a vědu.¹³ Congar vyznával, že pro něj, stejně jako pro Chenuho, je teologie především podpora víry v lidském rozumu, spíše než podřízení rozumu, nebo-li: teologii chápe jako formu víry, když žije vědeckým náhledem či porozuměním („intellectum“) ve výzkumné činnosti.¹⁴ Tímto způsobem teologie získává vědecký status z víry, *fides in statu scientiae*.¹⁵ Víra je duší teologie.¹⁶ Teologie je Congarovi vírou hledající porozumění (srov. Anselmova *fides quaerens intellectum*), přičemž víra touží znát, porozumět,

9 Srov. CHENU, M.-D.: *Le Saulchoir, une école de teologie*. Etiolles: Le Saulchoir, 1937; reedice Éditions du Cerf, s předmlouvou René Rémonda, 1985; srov. DUVAL, A.: Aux origines de l'Institut historique d'études thomistes du Saulchoir. In: *Revue des Sciences philosophiques et théologiques*, 75, 1991, 3, s. 432.

10 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 56, pozn. č. 169.

11 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 34. Congar poznamenal, že se cítí dobře ve společnosti sv. Augustina a sv. Tomáše Akvinského – srov. CONGAR, Y.: *Dialog s nevěřícími*, s. 10.

12 Srov. ŠTICA, P. Kalendárium M. D. Chenuho. In: *Salve*, dostupné na: <https://salve.op.cz/archiv/m-d-chenu-predchudce-koncilu-42014/kalendarium-m-d-chenuho> [cit. 28. 1. 2020]. Právě Chenu, upozorňuje Berry, velmi ovlivnil Congarovu vizi víry – srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 140.

13 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 35.

14 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 41, pozn. č. 98.

15 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 94.

16 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 83.

nahlédnout ve stále lepším, dokonalejším významu slova.¹⁷ Hlavním úkolem teologie je utvářet srozumitelné vysvětlení obsahu zjevení.¹⁸ Bez hledání dialogu víry s rozumem by nikdy nebyla možná teologie.¹⁹ Teologie je pro hnutí *Nová teologie* postavena na principu, základu víry²⁰ a na porozumění historii. Věnovat se teologii, znamená Congarovi věnovat se historii, dějinám.²¹ Chenu obrátil pozornost Congara také k myšlení tübingenské školy a zvláště ke spisům Johanna Adama Möhlera (1796 – 1838).²² Congar se ztotožňuje s Möhlerovým akcentem na zvnitřnění, internalizaci víry, s pojetím Církve jako života víry a s přesvědčením, že žít v Církvi znamená žít z moci Ducha svatého, v Pravdě a Lásce.²³ Právě to vede Congara k upřednostnění pojetí církve jako všeobecné svátosti spásy před pojetím v minulosti vícekrát špatně interpretované výpovědi „*Extra Ecclesiam nulla salus*“; úkolem církve je hlásat evangelium a být méně ze světa, ale více ve světě.²⁴ Dalším mužem, jehož spisy měly vliv na pojetí víry Y. Congara byl Ambroise Gardeil (1859–1931), především Gardeilovo porozumění víře jako mystickému vztahu duše věřícího a trojjediného Boha.²⁵

V roce 1954 postihl Congara zákaz vyučovat. Mezi lety 1954 – 1956 byl Congar společně s několika dalšími mysliteli²⁶ Nové teologie stíhán tresty, nesměl vyučovat ani vydávat texty a nesměl ani pobývat na místech, která mu byla zvláště milá (místa jeho „vyhnanství“ byla dominikánská biblická škola v Jeruzalémě, potom Řím, po několika měsících strávených v Paříži byl poslán do Cambridge, potom do Strasbourgu). O zkušenosti své „temné noci“ píše Congar ve spise *Chrétiens en dialogue* a v osobních dopisech, například v jednom z 10. září 1956 z Cambridge své matce, kde se svěřuje o svém pocitu

17 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 42.

18 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 85, srov. tamtéž, s. 83.

19 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 94.

20 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 83 – 86.

21 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 65.

22 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 36.

23 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 37 – 38.

24 Srov. *Lumen gentium*, 48; srov. tamtéž 9. (Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium* byla vyhlášena 21. listopadu 1964.) Srov. CONGAR, Y.: L'Église, sacrement universel du salut. In: *Église Vivante*, 17, 1965, s. 339 – 355. Srov. MESZAROS, A.: Yves Congar and the Salvation of the Non-Christian. In: *Louvain Studies*, 37, 2013, 2 – 3, s. 195 – 223, s. 197. Srov. CONGAR, Y.: *Za církev sloužící a chudou*, s. 99. Srov. KASPER, W. Die Kirche als Sakrament des Geistes. In: KASPER, W., SAUTER, G.: *Kirche – Ort des Geistes*. Fribourg – Bâle – Vienne: Kleine ökumenische Schriften, 1976. KASPER, W.: Die Kirche als universales Sakrament des Heils. In: BSTEH, Andreas (ed.): *Universales Christentum angesichts einer pluralen Welt*. Mödling: Verlag St-Gabriel (Beiträge zur Religionstheologie 1), 1976, s. 33 – 55. KASPER, W. L'ÉGLISE – sacrement universel du salut: Réflexions sur la théologie de la milion. In: *Chemin de dialogue*, 2006, 27, s. 179 – 204. Dostupné na: https://www.academia.edu/7923986/LEglise_-_Sacrement_universel_du_salut_Card._W._Kasper_ [cit. 28. 1. 2020]

25 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 38 – 39, srov. tamtéž, s. 95. Srov. např. GARDEIL, A.: *La Structure de l'âme et l'expérience mystique*. Paris: Gabalda, 1927, reeditováno 2019. Mezi dalšími muži, které svým dílem velmi ovlivnili Y. Congara, i když k nim přistupoval kriticky, bývají jmenováni: Martin Luther (1483 – 1546), John Henry Newman (1807 – 1890), Maurice Blondel (1861 – 1949), Karl Barth (1886 – 1968) – srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 33 – 34.

26 Mezi dalšími mysliteli, kterým bylo zabráněno dále vyučovat, byli: Chenu, De Lubac, Gaston Fessard, Henri Bouillard; pouze Jean Daniélou mohl zůstat aktivní na Institut Catholique v Paříži. Congar sám se vyjadřuje, že atmosféru diskriminace, nedůvěry, varování a restrikcí vůči němu z Říma pocítoval již od počátku roku 1947 – srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 47, pozn. č. 127.

osamění; teprve po 12. listopadu 1956 mu provinciál dovoluje návrat do Francie.²⁷ Papež Jan XXIII. tyto tresty zrušil a povolal Congara 20. července 1960 k přípravě Druhého vatikánského koncilu.²⁸ Přesto v textu vydaném v Paříži roku 1964 Congar píše o tom, že atmosféra nedůvěry stále ještě nepominula.²⁹

Congar usiloval o takové vyjádření porozumění obsahu víry, které by bylo srozumitelné i současným nekřesťanům,³⁰ jeho úsilí bylo zaměřeno pastoračně, tj. zdůrazňoval především potřebu člověka poznávat, věřit a milovat Boha.³¹ Congarovo mnohé teologické texty jsou svědectvím živé zkušenosti víry. On sám trávil údajně dle svého obdarování, prostředků, povolání přibližně třináct hodin denně psaním. Přitom si dělal legraci ze své vlastní práce, podobně jako Paul Claudel, v tom smyslu, že všechny texty, které nashromáždil, jsou částečně k pláči, částečně k smíchu – a jaký by asi měl výraz, kdyby byl přinucen je všechny znovu číst. To jistě není omluvou pro to, že v českých překladech většina Congarovy práce není dostupná. Podle amerického kapucína a ekumenického myslitele, Williama Henna, který je také jedním z recenzentů publikace, je možné rozsáhlé Congarovo dílo členit na práce zabývající se ekumenismem, otázkami fundamentální teologie a eklesiologií. Berry v návaznosti na toto členění osvětluje Congarovo pojetí víry v rámci první kapitoly (věnující se Congarově zkušenosti víry) jako reflexi pěti témat, která všechna zdůrazňují dimenzi víry v Congarově teologii, totiž 1) jako zkušenost víry v trojjediného Boha, kde popisuje pět charakteristik víry jako důvěry v Boha (křesťanská víra v Boha musí být totální – v našem prostředí bychom spíše hovořili o holistní či celostní víře³²; směřuje k trinitární spiritualitě; o křesťanské víře lze hovořit pouze analogicky, nelze ji plně vyjádřit v její podstatě; křesťanská víra je vírou přijímající – víra je Boží dar, Duch svatý je Bohem v nás, umožňujícím a uschopňujícím nás věřit a přijmout Slovo jako Boží slovo, které se v Kristu stalo tělem; víra se skrze Ducha svatého oživuje a obohacuje láskou – víra se může uskutečňovat ve společenství skrze činnost Krista a Ducha, neběží o nějakou exklusivně osobní záležitost, ale o živé společenství, neboť zatímco tím, na koho hledíme – a jen v tomto smyslu „objektem“ – ve víře je Bůh sám, subjektem víry je Církev hledající jednotu ve víře.³³), 2) ekumenismus jako podnik či iniciativa víry (kde je například zmíněn Paul Couturier, apoštol týdne modliteb za jednotu křesťanů,³⁴ přičemž se zdůrazňuje, že podstatou ekumenismu je dimenze víry, to jest, srdce modlitby; modlit se znamená vkládat svůj život do Božího plánu,

27 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 47, pozn. č. 129.

28 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 48, pozn. č. 133. Angelo Roncalli byl zvolen papežem 28. října 1958 a přijal jméno Jan XXIII.

29 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 45, pozn. č. 119.

30 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 86.

31 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 67.

32 Srov. PALOUŠ, R.: *Totalismus a holismus*. Praha: Karolinum, 1996, s. 31, 60, 85, 114, zejm. s. 139 – 140, kde je detailně rozpracován rozdíl mezi totalismem a holismem.

33 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 74 – 78.

34 Srov. CURTIS, G.: Průkopník modlitby za jednotu. In: *Teologické texty*, 1982, 5, s. 43 – 45. Dostupné na: http://scriptum.cz/soubory/scriptum/teologicke-texty/teologicke-texty_1982_05_ocr.pdf [cit. 4. 7. 2020]

toužit uskutečňovat svou vůlí Boží vůlí³⁵), 3) víra jako princip či základ teologie (Congar zdůraňoval, že hlavním úkolem teologie je pomoci člověku, který je rozumnou bytostí, pochopit, že to, co je zachyceno ve víře, nejsou skutečnosti libovolné, nespojitelné či iracionální; upozorňuje se na rozdíl mezi vírou jako živou skutečností a mezi teologickým tvrzením³⁶), 4) Církev jako tajemství víry (církev je společenstvím věřících, kde se tajemství víry nejen nahlíží v teologii, ale slaví ve společenství víry, ve shromáždění věřících – u Tomáše Akvinského „congregatio fidelium“, projevem víry je život v bratrském společenství³⁷), 5) víra a sekularizace (Congar hovoří o zkoušce víry a výzvě pro pokoncilní období, v němž se ukáže, co lze odpovědět na skutečné otázky, které klade svět, zvláště na otázky spojené s vírou a církví, jak podporovat kulturu víry vzhledem ke kultuře masivních problémů, křesťanský způsob života lze zachovat dle Congara pouze prohlubováním vnitřního života, jen tak lze obstát i pod tlakem a nebezpečím relativismu, náboženské lhostejnosti, amorálnosti; nic z toho není důvodem k vytváření mentality gheta, k uzavírání se výzvám světa; křesťané mají rozpoznávat své kořeny a z těchto kořenů žít, přičemž Congar k těmto kořenům poznamenává, že Evropa nebyla utvářena jen křesťanstvím, ale také klášterním či řeholním, řádovým způsobem života, konkrétně jmenuje benediktinský řád, který hluboce formoval Evropu³⁸).

Druhá část Berryho knihy obsahuje kapitoly Přítomnost víry, Přirozenost víry, Účel víry a Budoucnost víry (přičemž první termín je vždy v uvozovkách, podobně jako tomu bylo u názvu první kapitoly – Congarova zkušenost víry, kdy byl v uvozovkách termín „zkušenost“). Celkově všech pět kapitol knihy navazuje na výše zmíněnou pětici témat, která osvětlují pojetí víry v teologii Y. Congara.

Pomocí kritické analýzy textů, které Congar napsal v různých životních obdobích, poukazuje Berry na Congarovo pojetí víry v různých dimenzích. V kapitole o přítomnosti víry vysvětluje Congarova slova o víře jako „totálním principu“³⁹ (úplném, celistvém), poukazuje na problematiku neinkarnované (nevtělené) víry a tajemství vtělení víry, dále na spojení víry s misijním posláním, které se netýká jen kněží, ale i laiků a jejich svědectví o víře a promyšlen je také vztah víry a kultury. Congar byl vždy zaměřen na konkrétní projevy víry,⁴⁰ kdy víra skutečně srůstá (z latinského „con-crescere“), vrůstá do celého života lidské bytosti a společenství věřících. Tehdy člověk vidí a hodnotí vše novými očima, které Bůh vštěpuje naší duši.⁴¹ To je konverze a obnova, které jsou známkami víry.⁴² Víra, podle své přirozenosti, má své kořeny v nejhlubším dynamismu,

35 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 81 – 82.

36 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 85.

37 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 87 – 90. Srov. CONGAR, Y.: *Za církev sloužící a chudou*, s. 42.

38 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 90 – 94.

39 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, (zejména) s. 106 – 109.

40 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 105.

41 Srov. CONGAR, Y.: *The Reason for the Unbelief*, I, s. 17, dle BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 107 – 108.

42 BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 107.

který vládne a sjednocuje celek mé existence, psal Congar.⁴³ Pokud naopak víra je odtržena od života, pak život ztrácí svou celistvost, harmonii; takový člověk může ještě ústy vyznávat víru, ale tato je neinkarnovaná, nevtělená, prázdná, bezkrevná.⁴⁴ Aby tomu tak nebylo, nabízí Congar konkrétní kroky řešení, poukazuje na možné cesty, velmi často v souladu se svými učiteli, například také J. Maritainem, který poukazoval na primát či prvenství duchovní, spirituální cesty, Congar hovoří o tom, že odpovědi na pastorační výzvy musejí souviset s prohloubením spirituality, duchovního života.⁴⁵ Tajemství vtěleného Krista se musí odrážet v proměně křesťanovy osobnosti a tím i celé církve, která by měla být vnímána především jako „společenství křesťanů“,⁴⁶ které žije v pravdě, spolupráci a toleranci, což zahrnuje pojetí víry z hlediska evangelizace, misie, kultury.⁴⁷ Víra není jen jakési učení podané a přijaté, ale je to princip, základ života a spásy.⁴⁸ Congar povzbuzoval k znovunalezení krásy víry, kdy zdraví osoby záleží v plnění poslání církve k misijní činnosti.⁴⁹ Církev pak utváří prostředí k výchově a vzdělávání – a to vnitřního člověka,⁵⁰ ducha; je schopna vést ke zralosti víry, to jest k takovému životu ve společenství, v němž se hledá evangelní čistota i lidská autenticita; tehdy církev žije rovněž prorockým duchem, je to společenství skutečně zralé.⁵¹ S prohloubením duchovního života souvisí i život liturgický, který – je-li dle Congara skutečný – vede díky práci kněží rozumějícím tomu, co jest péče o duši,⁵² k realitě, v níž věřící přijímají, nesou a obnovují ovoce ducha.⁵³ Laici mají být viděni jako ti, kteří jsou spoluzodpovědní za církev, nikoli jen jako ti, kteří spolupracují s klérem.⁵⁴ V části nazvané víra a kultura je toho podnětného tolik, že čtenář Berryho knihy je inspirován otevřít nejen texty Congara, ale i Kierkegaardova či Merleau-Pontyho.

Ve třetí kapitole, věnované přirozenosti víry je osvětleno spojení víry a teologie, víry a poznání, aktu víry, epistemologický a psychologický status víry, dále vlastnosti a formální motivy víry, zvláštní pozornost zasluhuje zejména část věnovaná víře jako způsobu života, dialektice víry živé a vyznávané, víře jakožto osobní, jako životu v Duchu a jeho projevu v eklesiálním způsobu života. Zde Berry zdůrazňuje, jak Congar prezentuje víru jako Boží hledání skutečné lidskosti, která živě odpovídá na Boží spásné slovo, což se projevuje

43 Srov. CONGAR, Y.: *The Reason for the Unbelief*, I, s. 15 – 16, dle BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 106.

44 Srov. CONGAR, Y.: *The Reason for the Unbelief*, II, s. 22, dle BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 110.

45 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 115.

46 Srov. CONGAR, Y.: *Faith and Spiritual Life*, s. 192, dle BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 118.

47 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 119. Berry poukazuje též na tři aspekty tolerance, jak je ukázal Congar – srov. tamtéž, s. 120 – 121.

48 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 119 – 120.

49 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 124.

50 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 126, 132, pozn. č. 166.

51 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 125, 133.

52 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 129.

53 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 128.

54 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 131.

jak v osobní, tak i v eklesiální dimenzi.⁵⁵ Kromě klasické Augustinovy distinkce mezi *fides quae creditur* a *fides qua creditur* je čtenář Berryho publikace veden k nahlédnutí do tajů zrodu Congarovy víze víry, kterou tolik ovlivnil jeho učitel M.-D. Chenu, který se neobával hovořit o theandrickém tajemství víry, neboť zde dochází k prostupování božského a lidského.⁵⁶ Často vnímá čtenář trojiční působení víry (například ve slovesech přijmout, poznat, činit; obrátit, vyučovat, vychovávat; naslouchat, přijmout, proměnit; nebo ve spojení víry s pamětí, tajemstvím a proroctvím, nebo s otevřeností, podřízením a přijetím; s životem, důvěrou, zkušeností).⁵⁷ Berry v této části publikace projevuje také to, jak práce a myšlení Y. Congara jsou reflektovány dalšími akademiky Teologické fakulty maltské univerzity.⁵⁸

Plnost křesťanské víry a spása jsou promyšleny v kapitole věnující se účelu víry, je zde analyzováno „proč“ víry. Není náhodou, že právě v tomto kontextu se ukazují také hlavní charakteristiky Nové teologie, takové, která usiluje o život víry. Zde se promýšlí možné překročení propasti mezi teologií a životem, která vzniká například při ztracení kontaktu se skutečným životem lidí, při nedostatku znalostí historického obrazu církve a jejích tváří v průběhu dějin. Přes některé podobnosti, je podstatné rozlišovat mezi Novou teologií a modernismem, jak jej rozvíjel například Alfred Loisy. Berry na několika místech své publikace zdůvodňuje důležitost tohoto rozlišování.⁵⁹ V části věnované víře ve dvacátém století Berry zdůrazňuje Congarovo vědomí zvláštností v prostředí Francie a Belgie (Berry užívá v tomto ohledu termínu „post-modernistické“ teologické prostředí).⁶⁰ K bližšímu seznámení s jinakostí francouzského teologického prostředí (nejen) ve 20. století, včetně dopadů do oblasti školství a vzdělávání, doporučuji například aktuální článek Jeana-Louise Schlegela „La laïcité française“⁶¹, kde poukazuje též na Baubérotovu publikaci⁶² o sedmi pojetích „laïcité“ ve Francii. V českém prostředí se, z přirozených důvodů, vcelku podrobně zabývali modernismem teologové Církve československé (husitské).⁶³ I v jejich publikacích je jasný odklon od

55 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 138.

56 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 142.

57 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 143, 147, 154, 169.

58 Jde například o odkazy na práce: ATTARD, S.: *Freedom – A Gift of the Spirit according to Yves Congar*. In: SCERRI, H. (ed.): *Living Theology. Studies on Karl Rahner, Yves Congar, Bernard Lonergan and Hans Urs von Balthasar*. Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 2007, s. 227–241; či ATTARD, S.: *Yves Congar's Thought on the Indwelling Spirit as a Basis for a True Christian Identity* [S.Th.L. Dissertation, University of Malta]. Malta: University of Malta, 2000.

59 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 8, 51 – 56, 196.

60 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 51.

61 Srov. SCHLEGEL, J.-L.: *La laïcité française*. In: *ET-Studies*, 11, 2020, 1, s. 71 – 94.

62 Srov. BAUBÉROT, J.: *Les 7 laïcités françaises*. Paris: Éditions de la Maison des sciences de l'homme, 2015, dle SCHLEGEL, J.-L.: *La laïcité française*, s. 93.

63 Srov. KAŇÁK, M.: *Z dějin světových zápasů o pokrok na poli náboženském. Katolický modernismus*. Praha: Husova čs. bohoslovecká fakulta, 1961. TRTÍK, Z.: *Teologické principy modernismu*. In: *Náboženská revue*, 32, 1961, s. 175 – 190.

christologického pojetí některých modernistů, pro něž byl historický Ježíš pouhým člověkem.⁶⁴

Berry opakovaně připomíná Congarovu hluboce zakořeněnou trinitární teologii⁶⁵ a představuje Congarovu teologii jako teologii plnou dynamičnosti, která usiluje zrcadlit pohyb lásky od Boha ke stvoření.⁶⁶ Znovu se poukazuje na potřebu dospělé, zralé víry, která dokáže vyznávat a svědčit.⁶⁷ Člověk, který žije v dospělé víře, nachází zároveň svobodu, neboť poznává Pravdu, která jej osvobozuje (srov. J 8,32); takový člověk se stává lidským, projevuje se zde integrální ekonomie spásy, Bůh se vtěluje nikoli v nějaké abstraktní koncepty, ale ve světě, tam, kde je jeho Slovo přijímáno.⁶⁸ Znamením takového přijetí Slova, vtělením Boha je společenství, svatost, služba; zralá víra se projevuje modlitbou, proměnou a udržováním společenství.⁶⁹ Zároveň Berry upozorňuje na Congarovu výzvu neignorovat antropologickou dimenzi v církvi, neboť pak hrozí reifikace, zvěčnění, které se v církvi projevuje zákonitvím, nikoli tím, čím by se církev měla projevovat, totiž nadějí, láskou, vírou a jejich oslavou, liturgií, svátostmi.⁷⁰ Congar si byl vědom, že víra je tajemstvím, přesto analýzou jeho textů lze poukázat například na pětici témat nebo kvalit víry: Víra je paradoxní, dále je kristocentrická a svátostná, je vnášející vnitřní světlo či nové poznání (již dříve bylo zmíněno proměnění pohledu na všechny věci novými očima), dále je ctností, která je živena či vedena láskou a také je důvěryhodná.⁷¹ V kapitole hledající odpověď na „proč“ víry, je samozřejmě tematizována víra ve spojení se spásou, kdy bylo jasně Congarem ukazováno, jak víra osvobozuje, je tedy jednak svobodou od, ale také svobodou k činům v tomto světě, aby tento svět se ve víře proměňoval a nacházel naplnění skrze svého původce. Podle Congara není svoboda nikdy cílem sama pro sebe, ale je spojena s vírou, s úctou k Bohu, se službou, vede ke shromažďování ve společenství, k oslavě, která vyústí ve svatební oslavu.⁷² Tak jako má víra svou dimenzi tajemství, tak i přináležení k církvi je tajemstvím, proto Congar v pozdních padesátých letech dvacátého století promýšlel také otázky implicitní víry a spásu těch, kteří nejsou křesťany, kteří nepoznali křesťanskou víru.⁷³ Pozornost je věnována také explicitní víře a s ní spojenými misijními aktivitami církve.

V mnohém ohledu příznačně je věnována poslední kapitola Berryho knihy budoucnosti víry – jde přece o publikaci promyšlejší Congarovu vizi víry,

64 Srov. FRÝDL, D.: *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. Brno: L. Marek, 2001, s. 17 – 19. Srov. VEVRKOVÁ, K. *Osvícenství a modernismus*. In: KUČERA, Z., BUTTA, T. (eds.): *go let Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2010, s. 9 – 16.

65 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congars Vision of Faith*, s. 196 – 198.

66 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 201.

67 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 204.

68 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 205.

69 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 210.

70 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 217.

71 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 219 – 224, 327.

72 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 233.

73 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 243 – 249.

kteřá je vizí člověka zasvěceného trojjedinému Bohu a proto i Kristovu tělu, jeho církvi, která má stále poslání v tomto světě. Mezi témata páté kapitoly patří: dar víry, víra jako přijatý dar, evangelium jako jádro víry, poslání církve opatrovat dar víry, víra jako participace, spoluúčast v darování, věřící subjekt tradice, eklesiální dimenze a plnost víry. Samotný vrchol a poslední část před závěrem kapitoly a celkovým shrnutím knihy pak tvoří téma Duch svatý uschopňující lidství, aby milovalo Boha. Zde je důraz na víru, která je darem, to jest jak tím, co se přijímá, tak tím, co se sdílí a opět se zde projevuje trojiční prvek – jde o poznání, milování, vyznávání; o vedení, oslavování a láskyplnou péči; o rozpoznání, přijetí a sdílení.⁷⁴ Žít ve víře znamená rozjímat ve svém srdci a z víry i skrze víru proměňovat způsob života.⁷⁵ Přijímání se proměňuje v tradování, nesení, sdílení.⁷⁶ Víra se má projevovat způsobem křesťanského života; víra, která je tajemstvím, se stává viditelnou v lidském životě – má svůj projev při narození, smrti, dětství, stáří, milování a rodinném životě, při nemoci, ve vztahu k chudým, při oslavách, práci atd.⁷⁷ Přijetí daru víry, víry v Boha, který je láska, vede k projevu, k projevu lásky k Bohu a jeho stvoření.⁷⁸ Život, proměněný vírou, je životem dialogickým,⁷⁹ životem ze vztahu a ve vztahu, je to vztah lásky.⁸⁰

Závěr

Yves Congar hledal porozumění, rostl ze svých kořenů, ve víře, poznal díky své osobní zkušenosti i temné noci, kdy toužil po společenství, které mu bylo odepíráno. Poznával dějiny, různé obrazy církve v měnících se epochách, poznával lidství, ale především věřil Bohu a žil z víry v Boha. Jeho víze víry nese i pedagogický prvek – ve třech krocích, totiž od potřeby tázání po skutečnosti víry, přes milost porozumění tomu, co víra znamená, po možnost setkání a zkušenosti božského tajemství v čase a prostoru.⁸¹ Křesťanskou víru je možné žít v dnešním světě kontemplací Pravdy, která je darujícím se darem; je možné dovolit Pravdě, aby si nás podmanila a proměnila.⁸²

Publikace *Yves Congar's Vision of Faith*, která je disertační prací obhájenou v rámci autorova doktorského studia v Římě absolvovaného roku 2013 s výsledkem „summa cum laude“, byla psána v době, kdy papež Benedikt XVI. vyhlásil Rok víry (11. října 2011). Nelze přehlédnout, že výběr tématu práce

74 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 259, 261, 316.

75 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 260, 316.

76 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 262, 316.

77 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 285.

78 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 315.

79 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 324.

80 Srov. CONGAR, Y.: *Called to life*, s. 59, dle BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 318.

81 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 327 – 328.

82 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 329.

z rozsáhlého Congarova díla⁸³ byl zřejmě inspirován také tímto vyhlášením, přesto, nebo možná právě proto, že Congar nikdy nenapsal systematické dílo o víře.⁸⁴ Lze říci, že John Anthony Berry skutečně naplnil výzvu, o níž mluví Apoštolský list k vyhlášení Roku víry – *Porta fidei*⁸⁵ – a svou knihou projevuje připravenost k odvaze nově vcházet do života.⁸⁶ Publikace je vypravena s odbornou pečlivostí hodnou fundamentálního teologa,⁸⁷ přitom si zachovává čtivost a jistě i mnozí, kteří přemýšlejí o víře, najdou zde skutečné inspirace a chuť znovu promýšlet nejen dílo Y. Congara, ale i Dokumenty II. vatikánského sněmu.⁸⁸ Neboť, jak upozornil Cornelis T. M. van Vliet, „[p]ro všechny křesťany platí, že Congar zůstává v pokračující recepci koncilu mistrovským učitelem a ukazatelem cesty. Jeho spisy tvoří důležitý pramen poznání a vhledu do geneze, záměru, průběhu a působení Koncilu. Jeho kritické hledání pravdy a pravé tváře církve ... zůstává pobídkou. Nelze od něho samozřejmě očekávat přímo obsahové odpovědi na nové otázky naší doby. Ale Congarova spiritualita – jeho život z liturgie a zkušenosti získané z *communio* na jedné straně a jeho angažovanost v otázkách a v nouzi bližních na straně druhé – tvoří jeho trvalou závěť.“⁸⁹

Na začátku byly položeny otázky, které se patří nyní, na základě Berryho osvětlení Congarovy vize víry, výslovně zodpovědět: Být věřícím člověkem znamená žít z víry a ve víře. Naléhavým úkolem dnešních křesťanů je znovu prohlubovat své kořeny, svou spiritualitu, učit se poznávat dějiny spásy, rozpoznávat jádro, srdce víry; jedině tak může křesťan v rychle se měnícím světě neztratit Boha ze své vize, svého směřování, které chce osvětlovat Bůh, který je láskou. Není to opovážlivé ani marné hledat nové formy a nové styly pro posvátné skutečnosti – a s pomocí Ducha svatého, Rádce, který chce pomoci, abychom poznali plně, je možné uskutečňovat to, k čemu nás vede závazek křtu a ostatních svátostí – živé společenství víry, naděje a lásky.

83 Bibliografie Y. Congara prý obsahuje více než 1800 položek, z toho asi 50 knih – srov. van VLIET, C. T. M.: Ekleziolog Yves Congar a Druhé vatikánium, s. 210, pozn. č. 12.

84 Srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 139.

85 Srov. Benedikt XVI. (Joseph RATZINGER): *Porta fidei* – Brána k víře: Apoštolský list k vyhlášení Roku víry. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. O tom, že si Berry, stejně jako Congar, uvědomuje víru také jako bránu, která otevírá spásu, není pochyb – srov. BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 144, srov. CONGAR, Y. *La foi et la théologie*, s. 73, dle BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 145. Viz též přímý odkaz in BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*, s. 327, pozn. č. 25.

86 Srov. František (Jorge Mario BERGOGLIO): *Promluvy z Argentiny*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, s. 8.

87 V celé publikaci jsem našla pouze dvě chyby ve formátování (na s. 114, kde citace je pouze odsazena a nedošlo ke zmenšení písma, jako při citacích v celé publikaci; a na s. 179 za nadpisem 3.2 je odkaz na poznámku pod čarou v nesprávném formátu), dvakrát mohlo dojít v poznámce pod čarou k odkazu k již dříve uvedené poznámce (jde o podobnost v poznámkách na s. 70, č. 241 a na s. 91, č. 353 a v poznámkách na s. 137, č. 1 a na s. 138, č. 3), jednou je omylem zapsán dvakrát člen – na s. 211, začátek 3. odstavce.

88 *Dokumenty II. vatikánského sněmu*. Praha: Zvon, 1995.

89 van VLIET, C. T. M.: Ekleziolog Yves Congar a Druhé vatikánium, s. 210 (podtržení a kurzíva van Vliet).

Použitá literatura

- ATTARD, S.: Freedom – A Gift of the Spirit according to Yves Congar. In: SCERRI, Hector (ed.): *Living Theology. Studies on Karl Rahner, Yves Congar, Bernard Lonergan and Hans Urs von Balthasar*. Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 2007, s. 227–241. ISBN 88-209-7847-4.
- ATTARD, S.: *Yves Congar's Thought on the Indwelling Spirit as a Basis for a True Christian Identity* [S.Th.L. Dissertation, University of Malta]. Malta: University of Malta, 2000.
- BAUBÉROT, J.: *Les 7 laïcités françaises*. Paris: Éditions de la Maison des science de l'homme, 2015.
- Benedikt XVI. (Joseph RATZINGER): *Porta fidei – Brána k víře: Apoštolský list k vyhlášení Roku víry*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.
- BERRY, J. A.: Communion and Co-responsibility in the Church. In: *50th International Eucharistic Congress 2012. Proceedings of the International Symposium of Theology: The Ecclesiology of Communion Fifty Years after the Opening of Vatican II*. Dublin: Veritas, 2013, s. 811 – 820.
- BERRY, J. A.: Ecumenical Formation: Yves Congar's Personal Testimony. In: *Melita Theologica*, 59, 2008, 1, s. 3 – 19.
- BERRY, J. A.: Man's capacity for self-transcendence: On 'conversion' in Bernard Lonergan's Method in Theology. In: *Melita Theologica*, 58, 2007, 1, s. 23 – 42.
- BERRY, J. A.: Retrieving the Mystical Dimension in Ecumenism. In: *Roczniki teologiczne*, LXIV, 2017, 7, s. 137 – 156, dostupné na: DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2017.64.7-9> [cit. 20. 1. 2020].
- BERRY, J. A.: Yves Congar. Ecumenism and the Changing Face of Roman Catholicism. In: HOFFMANN, Claudia – TUDER, Florian – ZELTNER PAVLOVIĆ, Irena (eds.). *Ökumenische Begegnungen / Ecumenical Encounters* (Beihefte zur *Ökumenischen Rundschau* 100). Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2015, s. 158 – 169.
- BERRY, J. A.: *Yves Congar's Vision of Faith*. Roma: Pontificia Universitas Gregoriana, 2019. ISBN 978-88-7839-410-0.
- CONGAR, Y.: *Črty o tajemství církve*. [74 s. – strojopisné listy v knihovním fondu Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy], 1975.
- CONGAR, Y.: Dějiny církve jako „Locus theologicus“. In: *Teologický sborník*, 5, 2000, 3, s. 61–68.
- CONGAR, Y.: Dialog s nevěřícími. Přeložila Janina Fenrychowa. In: *Salve*, 1, 1991, 2, s. 9 –10.
- CONGAR, Y.: Kristologické a pneumatologické implikace eklesiologie II. Vatikánského koncilu. In: *Salve*, 8, 1998, 3, s. 2 – 11.
- CONGAR, Y.: L'Église, sacrement universel du salut. In: *Église Vivante*, 17, 1965, s. 339 – 355.
- CONGAR, Y.: Liturgie jako svědek posvátné tradice. In: *Salve*, 17, 2007, 4, s. 87 – 92.
- CONGAR, Y.: Mateřství v Bohu a ženskost Ducha Svatého. In: *Salve*, 19, 2009, 1, s. 21 – 32.

- CONGAR, Y.: Rád se otvírat každé pravdě: dopis Tomáše Akvinského Karlu Rahnerovi. In: WELTE, Bernhard, RAHNER, Karl. *Novou odvahu k ctnosti*. Přeložil Václav FREI. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 81 – 87.
- CONGAR, Y.: Tituly, používané pro papeže. Přeložil Ondřej BASTL. In: *Getsemany*, 7, 1997, 4 (72), s. 78 – 83.
- CONGAR, Y.: *Za církev sloužící a chudou*. Překlad Terezie BRICHTOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN 80-7192-006-1.
- CONGAR, Y.: Ztroskotání z hlediska křesťanství. In: *Salve*, 5, 1995, 3, s. 19 – 26.
- CURTIS, G.: Průkopník modlitby za jednotu. In: *Teologické texty*, 1982, 5, s. 43 – 45. Dostupné na: http://scriptum.cz/soubory/scriptum/teologicke-texty/teologicke-texty_1982_05_ocr.pdf [cit. 4. 7. 2020]
- DOLISTA, J.: Život a dílo Yvese Congara. In: *Teologický sborník*, 4, 1998, 1, s. 84 – 88.
- DUKA, D.: Dva předchůdci koncilu: Marie-Dominique Chenu a Yves Congar. In: *Teologické texty*, 6, 1995, 5, s. 180.
- DUKA, D.: Y. Congar, OP, papežský poradce na II. vatikánském koncilu, spoluzakladatel Nové teologie. In: *Salve*, 10, 2000, 1, s. 23 – 29.
- DUVAL, A.: Aux origines de l'Institut historique d'études thomistes du Saulchoir. In: *Revue des Sciences philosophiques et théologiques*, 75, 1991, 3, s. 423 – 448.
- EVELY, L.: *That Man is You*. Westminster: Maryland, 1964.
- František (Jorge Mario BERGOGLIO): *Promluvy z Argentiny*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- FRÝDL, D.: *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. Brno: L. Marek, 2001.
- GARDEIL, A.: *La Structure de l'âme et l'expérience mystique*. Paris: Gabalda, 1927, reeditováno 2019.
- CHENU, M.-D.: *Le Saulchoir, une école de théologie*. Etiolles: Le Saulchoir, 1937; reedice Éditions du Cerf, s předmluvou René Rémonda, 1985.
- KAŇÁK, M.: *Z dějin světových zápasů o pokrok na poli náboženském. Kato-lický modernismus*. Praha: Husova čs. bohoslovecká fakulta, 1961.
- KASPER, W.: Die Kirche als Sakrament des Geistes. In: KASPER, Walter – SAUTER, Gerhard. *Kirche – Ort des Geistes*. Fribourg – Bâle – Vienne: Kleine ökumenische Schriften, 1976.
- KASPER, W.: Die Kirche als universales Sakrament des Heils. In: BSTEH, Andreas (ed.). *Universales Christentum angesichts einer pluralen Welt*. Mödling: Verlag St-Gabriel (Beiträge zur Religionstheologie 1), 1976, s. 33 – 55.
- KASPER, W.: L'ÉGLISE – sacrement universel du salut: Réflexions sur la théologie de la milion. Přeložila Pascale Dominique NAU. In: *Chemin de dialogue*, 2006, 27, s. 179 – 204. Dostupné na: https://www.academia.edu/7923986/LEglise_-_Sacrement_universel_du_salut_Card._W._Kasper_ [cit. 28. 1. 2020]
- Lumen gentium*, Věřoučná konstituce o církvi *Lumen Pentium*, vyhlášena 21. listopadu 1964. In: *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, s. 29–100. ISBN 80-7113-089-3.

- MÄRZ, B., CONGAR, Y.: Doufám v nebe. In: *Teologický sborník*, 6, 2000, 3, s. 51 – 59.
- MESZAROS, A.: Yves Congar and the Salvation of the Non-Christian. In: *Louvain Studies*, 37, 2013, 2–3, s. 195 – 223.
- MORAVČÍK, K. (ed.): *Nová teológia: Zborník prednášok zo sympózia „Európski myslitelia“*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2000. ISBN 978-80-7165-264-9.
- PALOUŠ, R.: *Totalismus a holismus*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4281-8.
- SCHLEGEL, Jean-Louis: La laïcité française. In: *ET-Studies*, 11, 2020, 1, s. 71 – 94.
- ŠTICA, P.: Kalendárium M.-D. Chenuho. In: *Salve*, dostupné na: <https://salve.op.cz/archiv/m-d-chenu-predchudce-koncilu-42014/kalendarium-m-d-chenuho> [cit. 28. 1. 2020].
- TRTÍK, Z.: Teologické principy modernismu. In: *Náboženská revue*, 32, 1961, s. 175 – 190.
- van VLIET, Cornelis T. M.: Ekleziolog Yves Congar a Druhé vatikánium. Přeložil Miroslav KRATOCHVÍL. In: *Teologické texty*, 9, 1998, 6, s. 207–210. ISSN 0862-6944.
- VEVERKOVÁ, K.: Osvícenství a modernismus. In: KUČERA, Z., BUTTA, T. (eds.): *go let Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2010, s. 9 – 16.

PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.
Jihočeská univerzita
Teologická fakulta
Kněžská 8,
370 01 České Budějovice
e-mail: svobodz@tf.jcu.cz